සාමාන්‍ය අවස්ථාව

වැඩිපුර Cl_2

වැඩිපුර NH_3

II. (CuO) , (MnO) , (PbO හා SnO යන උභයගුණී ඔක්සයිඩ) සමග

මෙම සියළුම ඔක්සයිඩ රත්ව ඇති අවස්ථාවේදී NH_3 සමග ප්‍රතික්‍රියා කරයි.

III. වාතය සමග.

වාතය සමග NH_3 ප්‍රධාන අවස්ථා 2 ක් යටතේ ප්‍රතික්‍රියා කරයි.

i. වාතයේ දහනයේදී

$NH_3 + O_2 \longrightarrow N_2 + H_2O$

ii. Cu හෝ Pt උත්ප්‍රේරකය ඇතිවිට වාතයේ දහනය (NH_3 වාතයේ දී ඔ'කරණය කිරීම)

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
54	NH_3 වායුව සහ O_2 Pt ඇති විට ක්‍රියාකර NO සාදයි	NH_3 වාතයේ දී ඔ'කරණය කල හැකි බව විද්‍යාගාරයේ දී ආදර්ශණය කල හැක.
55	SnO සහ NH_3 ක්‍රියාවේදී NH_3 ඔ'හාරකයකු ලෙස ක්‍රියාකරයි.	NH_3 වලට SnO සමඟ ක්‍රියාකර N_2 සැදිය හැක.
56	NH_3 Li සමඟ ප්‍රතික්‍රියාවෙන් H_2 වායුව සහ Li_3N සෑදීම සිදුවේ.	NH_3 ඔ'කාරකයකු ලෙස ක්‍රියාකරයි.
57	NH_3 වලට අම්ලයක් ලෙස ක්‍රියාකල හැක.	$NH_3 + HCl \rightarrow NH_4Cl$ ප්‍රතික්‍රියාවේ දී NH_3 ලුවිස් හස්මයක් ලෙසට ක්‍රියාකරයි.
58	NH_3 සහ Cl_2 එකිනෙක සමඟ සිදුකරන ප්‍රතික්‍රියාවේදී N_2 සෑදීමට හැක.	NH_3 ඔ'හාරකයකු ලෙස ක්‍රියාකරයි.
59	Na, K වැනි ලෝහ සමඟ NH_3 ක්‍රියාකර ඒමයිඩ සාදයි.	NH_3 වලට ආම්ලික ගති ලක්ෂණයක් පවතී.
60	NH_3 ඔ'කාරකයකු ලෙසට ක්‍රියාකරයි.	NH_3 සහ Na සමඟ ප්‍රතික්‍රියාවෙන් H_2 නිපදවාගත නොහැක.
61	NH_3 සමඟ Cl_2 ක්‍රියාකරන කිසිදු විටකදී හෝ NCl_3 සාදගත නොහැක.	NCl_3 ජලවිච්ඡේදනයෙන් විරංජන කාරකයක් සෑදේ
62	NH_3 වාතයේ උත්ප්‍රේරකයක් නොමැති විට ක්‍රියාකර NO සාදයි.	NH_3 වාතයේ දී ඔ'කරණයට ලක්කරවිය හැක.

✪ විද්‍යාගාරයේ දී NH_3 වායු සාම්පලයක් පිලියෙල කරලීම.

i) ඇමෝනියම් ලවනයකට භශ්මයක් යෙදීමෙන්

____

ii) ඇමෝනියම් ලවන භාෂ්මික ඔක්සයිඩ සමඟ ක්‍රියාව

____

iii) ලෝහ නයිට්‍රයිඩයකට H_2O එකතු කිරීම

____

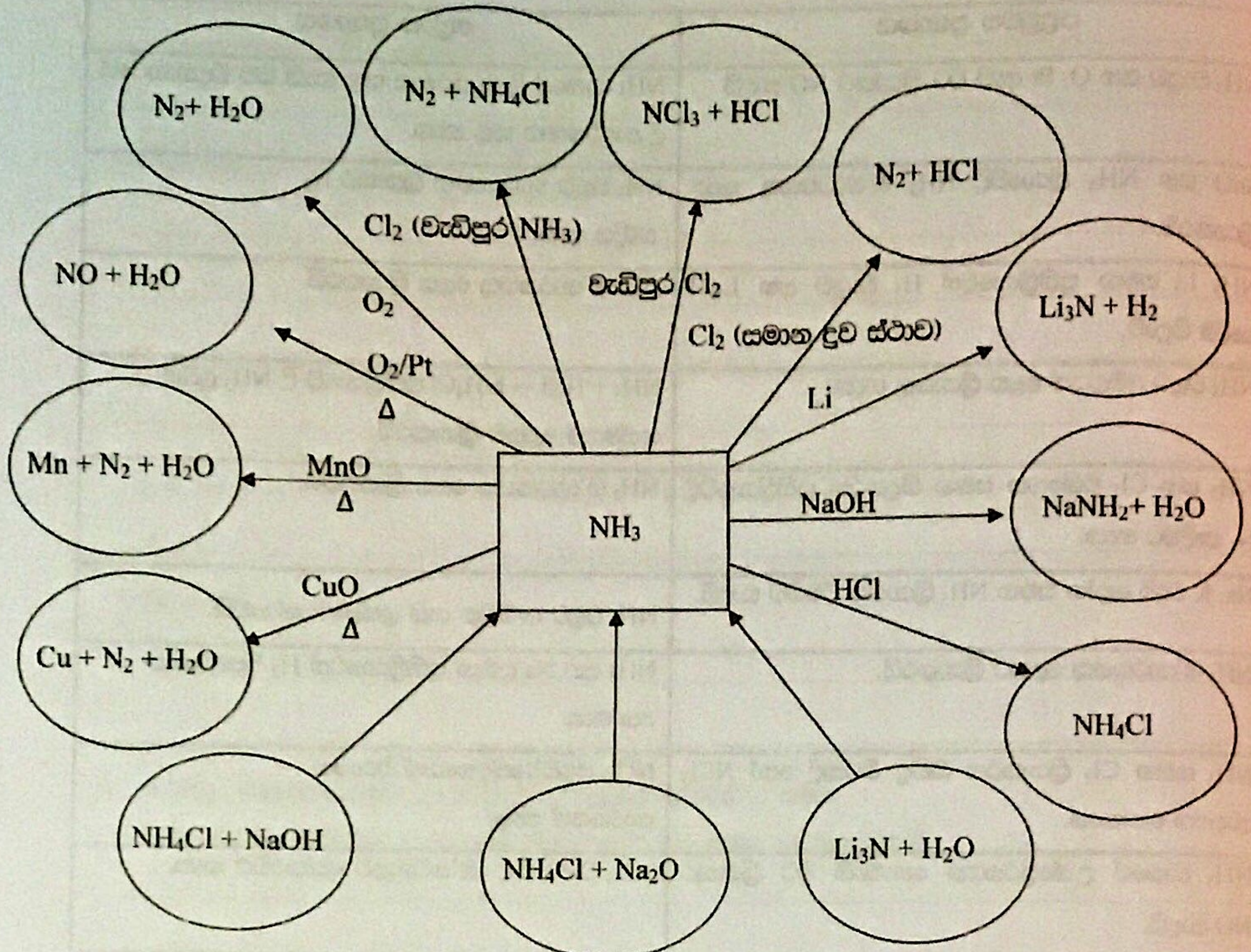

ඇමෝනියා වල ප්‍රයෝජන

- නයිට්‍රික් අම්ලය, පොහොර හා නයිලෝන් නිෂ්පාදනය සඳහා භාවිත වේ.
- පෙට්‍රෝලියම් කර්මාන්තයේ දී බොර තෙලෙහි ආම්ලික සංරචක උදාසීන කිරීමට භාවිත වේ.
- ජලය හා අපජලය පිරියම් කිරීමේ දී pH පාලකයක් ලෙස, ද්‍රාවණ තත්ත්වයේ දී දුබල ඇනායන හුවමාරු රෙසින පුනර්ජනනයට යොදා ගැනේ.
- සල්ෆර් අඩංගු ඉන්ධන දහනයේ දී පිට වන සල්ෆර් ඔක්සයිඩ උදාසීන කිරීම සඳහා පිටාර ද්‍රව්‍ය පාලක පද්ධතිවල භාවිතයට ගැනේ.
- ආහාර පාන, පෙට්‍රෝ - රසායන ද්‍රව්‍ය හා ශීත ගබඩා කර්මාන්ත ආශ්‍රිත කාර්මික ශීතකරණ පද්ධතිවල ශීතකාරකයක් ලෙස භාවිත වේ.
- රබර් කර්මාන්තයේ දී ස්වභාවික හා කෘත්‍රිම රබර් කිරිවල අකාල කැටි ගැසීම වළකා එය ස්ථායිකරණය කිරීම සඳහා යොදා ගැනේ.
- සොල් වේ ක්‍රමයෙන් Na_2O_3 නිෂ්පාදනයට
- ජලයේ කඨිනත්වය ඉවත් කිරීමට

63. පහත සඳහන් ප්‍රකාශන වල සත්‍ය සහ අසත්‍ය බව දක්වන්න.

i) NH_3 රබර් කිරිකැටිගැසීම වැළැක්වීමට යොදා ගැනේ.

ii) NH_3 වලට භාෂ්මික ලක්ෂණ ඇත.

iii) පෙට්‍රෝලියම් කර්මාන්තයේ දී බොර තෙලහි ආම්ලික සංරචක උදාසීන කිරීමට භාවිතා වේ

iv) ජලයේ කඨිනත්වය ඉවත් කිරීමට NH_3 යොදා ගැනේ.

✪ N වල ඔක්සෝ අම්ල

01. HNO_2 අම්ලය (Nitric (III) acid) /නයිට්‍රස් අම්ලය)

HNO_2 නිපදවීම

HNO_2 වල ගුණ

HNO_2 ඔ'හාරක ගුණ

i) ආම්ලික $KMnO_4$ සමඟ

$$2MnO^{-}_{4(aq)} + 5NO^{-}_{2(aq)} + 6H^{+}_{(aq)} \longrightarrow 2Mn^{+2}_{(aq)} + 5NO^{-}_{3(aq)} + 3H_2O_{(l)}$$

HNO_2 වල ඔ'කාරක ගුණ

ii) HI සමඟ ක්‍රියාව

$$2HI_{(aq)} + 2HNO_{2(aq)} \longrightarrow I_{2(s)} + 2NO_{(g)} + 2H_2O_{(l)}$$

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
64	HNO_2 පහසුවෙන් විඝටනය වී H_2O, NO සහ NO_2 සාදයි.	HNO_2 කාමර උෂ්ණත්වයේ දී පහසුවෙන් විඝටනයට ලක්වේ.
65	HNO_2 වලට ඔ'කාරක සහ ඔ'හාරක ගති ලක්ෂණ පවති.	HNO_2 වල දී +3 ඔ'අංකයේ පවති.

✪ HNO_3 අම්ලය

සංශුද්ධ HNO_3 අම්ලය අවර්ණ වන නමුත් එය විද්‍යාගාරයේදී ගබඩා කර ඇතිවිට එය කහපාටය. (HNO_3 වියෝජනයෙන් සෑදෙන දුඹුරු පාට $NO_{2(g)}$ නැවත HNO_3 තුළ දියවන නිසා)

HNO_3 අම්ලයේ ප්‍රතික්‍රියා.

1. භෂ්මයක් ලෙස

සාන්ද්‍ර H_2SO_4 වැනි ප්‍රබල අම්ලයක් හමුවේදී HNO_3 ප්‍රෝටෝන (H^+) ප්‍රතිග්‍රහණය කර භෂ්මයක් ලෙස ක්‍රියා කෙරේ. (නයිට්‍රොකරණයේදී)

$$HNO_3 + H_2SO_4 \longrightarrow H_2O + NO_2^{+} + HSO_4^{-}$$

66. පහත සඳහන් ප්‍රකාශන වල සත්‍ය සහ අසත්‍ය බව දක්වන්න.

i) HNO_3 සංශුද්ධ තත්වයේ දී අවර්ණ අම්ලයකි.

ii) HNO_3 ඒක භාස්මික ප්‍රබල අම්ලයකි.

iii) HNO_3 විද්‍යාගාරයේ දී කහපාට ද්‍රාවණයක් ලෙස නිරීක්ෂණයකල හැක.

iv) HNO_3 වියෝජනයෙන් NO_2 සෑදෙන අතර එය HNO_3 තුල නැවත දිය විය හැක.

v) HNO_3 වල N මත ඒකසර යුගල් ඇත.

vi) HNO_3 වල N SP^2 මුහුම්කරණ තත්වයේ ඇත.

vii) HNO_3 අම්ලය H_2SO_4 අම්ලය හමුවේදී ප්‍රෝටෝන (H^+) ප්‍රතිග්‍රහණය කල හැක.

viii) HNO_3 අම්ලයට භාෂ්මයක් ලෙස ක්‍රියා කල හැක.

ඔක්සිකාරකයක් ලෙස

i. **Cu සමග**

$$Cu + 8HNO_3 \longrightarrow 3Cu(NO_3)_2 + 2NO + 4H_2O$$

$$Cu + 4HNO_3 \longrightarrow Cu(NO_3)_2 + 2NO_2 + 2H_2O$$

ii. **H_2S සමග**

$$3H_2S + 2HNO_3 \longrightarrow S + NO_2 + H_2O$$

$$H_2S + \text{සා.}HNO_3 \longrightarrow H_2SO_4 + NO_2 + H_2O$$

iii. C සමඟ

උණු සාන්ද්‍ර HNO_3 සමඟ C ප්‍රතික්‍රියා කර NO_2 , CO_2 , H_2O සාදයි.

$$C(s) + 4HNO_3(l) \longrightarrow CO_2(g) + 4NO_2(g) + 2H_2O(l)$$

iv. P සමඟ

P සමඟ සා.HNO_3 ප්‍රතික්‍රියා කර NO_2 , H_2PO_4 , H_2O සාදයි.

$$P + HNO_3 \longrightarrow H_3PO_4 + 5NO_2 + H_2O$$

v. Mg සමඟ

$$Mg + \text{තනුක } 2HNO_{3(aq)} \longrightarrow Mg(NO_3)_{2(aq)} + H_2$$

$$Mg + \text{සාන්ද්‍ර } 4HNO_3(l) \longrightarrow Mg(NO_3)_{2(aq)} + 2NO_2(g) + 2H_2O_{(l)}$$

vi. S සමඟ

S සමඟ සාන්ද්‍ර HNO_3 ක්‍රියාකර H_2SO_4 සහ NO_2 සාදයි.

$$S + 6HNO_3(l) \longrightarrow H_2SO_4(l) + 6NO_2 + 2H_2O(l)$$

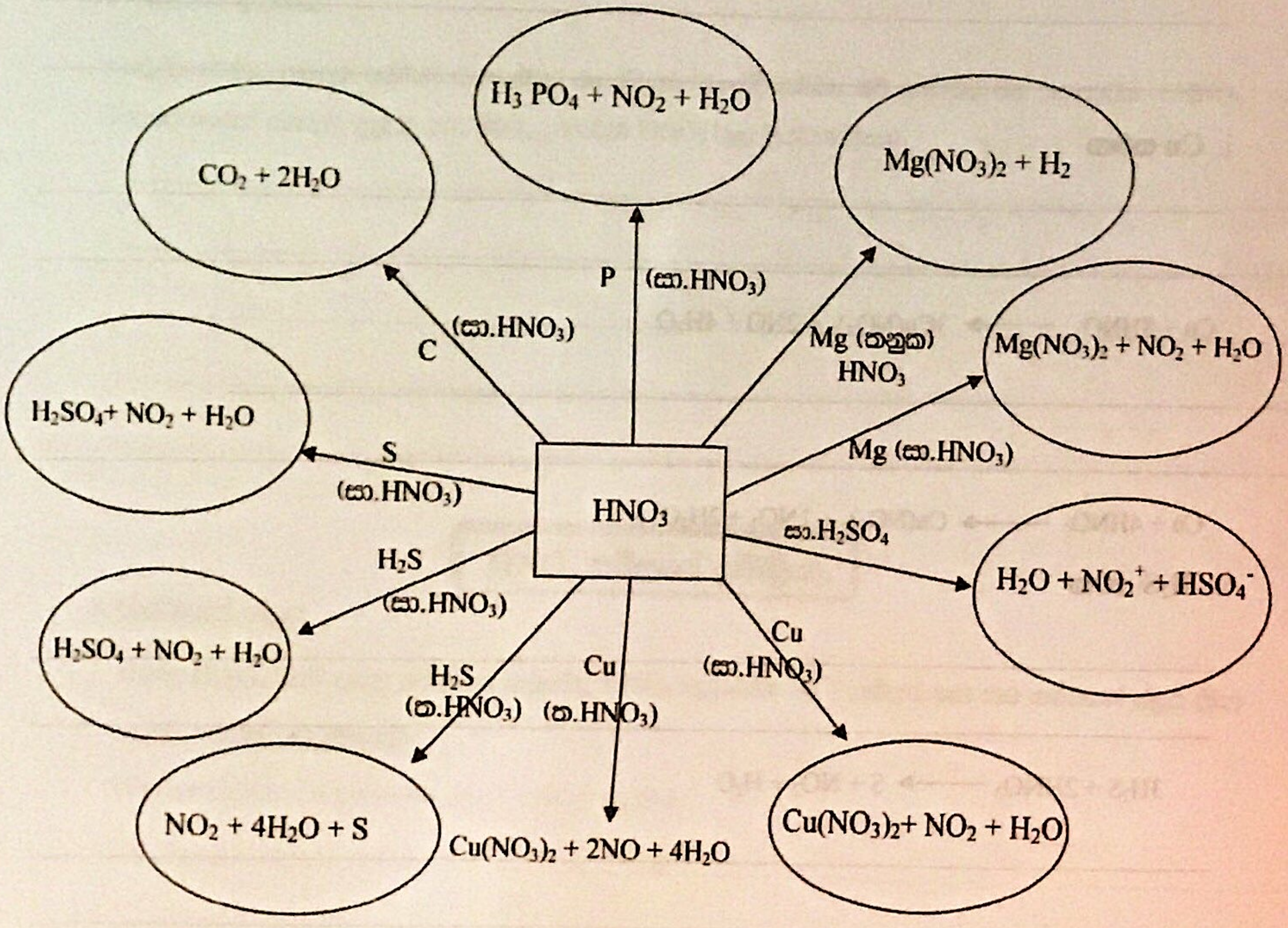

✍ විශේෂ කරුණු

HNO_3 අම්ලයේ ප්‍රයෝජන

(01) T.N.T හා T.N.G වැනි පුපුරන ද්‍රව්‍ය නිපදවීමට

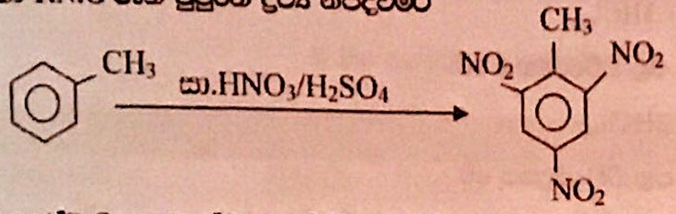

(02) රන් භාණ්ඩ වල ගුණාත්මක තත්ත්වය පරීක්ෂා කරන විට වැදගත් වන රාජ් අම්ලය සෑදීමට

$$3HCl + HNO_3 \longrightarrow Cl_2 + NOCl + 2H_2O$$

රාජ් අම්ල

(03) වල් නාශක හා කෘමි නාශක සෑදීම

(04) ඇපටයිට් වලින් සුපර් පොස්පේට් පොහොර සෑදීම.

(05) පැස්සුම් කර්මාන්තයේ දී ගිනි වතුර යන නමින් භාවිත කරයි.

(06) නයිට්‍රේට් පොහොර නිෂ්පාදනයට

(07) කර්මාන්ත සඳහා අවශ්‍ය වන නයිට්‍රේට් නිපදවීම

- $NaNO_3$ මස් වැනි ආහාර පරිරක්ෂණය සඳහා යොදා ගැනේ.
- KNO_3 පොහොර හා වෙඩි බෙහෙත් නිපදවීමට ප්‍රයෝජනවත් වේ.
- $AgNO_3$ ඡායාරූප පටල හා කඩදාසි සෑදීමට උපයෝගී වේ.

	පළමු ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
67	HNO_3 වලට ඔ'හාරකයකු ලෙසට ක්‍රියාකල නොහැක.	HNO_3 වලදී N ට +5 උපරිම ඔ'අංකය ඇත.
68	ස.HNO_3 H_2S සමඟ ක්‍රියාකර S අවලම්භිතය සාදයි.	HNO_3 ප්‍රබල ඔ'කාරක අම්ලයකි.
69	සා.HNO_3 S සමඟ ප්‍රතික්‍රියාකර H_2SO_4 අම්ලය සාදයි.	HNO_3 තලීය ත්‍රිකෝණාකාර සංයෝගයකි.
70	Mg සා.HNO_3 සමඟ ක්‍රියාකර දුඹුරු පාට NO_2 වායුව සාදයි.	Mg සහ HNO_3 අතර ක්‍රියාවෙන් H_2 වායුව නිපදවාගත නොහැක.
71	HNO_3 අම්ලය සියළුම ලෝහ සමඟ ප්‍රතික්‍රියාකරයි.	HNO_3 අම්ලය Al, Co, Ni, Cr වැනි මූලද්‍රව්‍ය සමඟ ප්‍රතික්‍රියාවක් සිදු කරයි.

V කාණ්ඩයේ මූලද්‍රව්‍ය සාදන ක්ලෝරයිඩ වල ජල විච්ඡේදනය

i) NCl_3 – ඉතා අස්ථායි කහ පැහැති තෙල් වැනි ද්‍රවයකි.

(පූර්ණව ජල විච්ඡේදනය වේ.)

$NCl_{3(l)} + 4H_2O_{(l)} \rightarrow NH_4OH_{(aq)} + 3HOCl_{(aq)}$

ii) PCl_3 පූර්ණව ජල විච්ඡේදනය වේ.

$PCl_{3(l)} + 3H_2O_{(l)} \rightarrow H_3PO_{3(aq)} + 3HCl_{(aq)}$

$PCl_{5(l)} + 4H_2O_{(l)} \rightarrow H_3PO_{4(aq)} + 5HCl_{(aq)}$

iii) $AsCl_3$ ප්‍රතිවර්තය ලෙස ආංශිකව ජල විච්ඡේදනය වේ.

$AsCl_{3(s)} + 3H_2O_{(l)} \rightleftharpoons H_3AsO_{3(aq)} + 3HCl_{(aq)}$

iv) $SbCl_3$ ප්‍රතිවර්තය ලෙස ආංශිකව ජල විච්ඡේදනය වේ.

$SbCl_{3(s)} + H_2O_{(l)} \rightleftharpoons SbOCl_{(s)}\downarrow + 2HCl_{(aq)}$

v) $BiCl_3$ ප්‍රතිවර්තය ලෙස ආංශිකව ජල විච්ඡේදනය වේ.

$BiCl_{3(s)} + H_2O_{(l)} \rightleftharpoons BiOCl_{(s)}\downarrow + 2HCl_{(aq)}$

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
72	$SbCl_3$ ජල විච්ඡේදනය පූර්ණව සිදුවේ.	$SbCl_3$ ජලවිච්ඡේදනයෙන් සුදු පැහැති අවක්ෂේපයක් සාදයි.
73	BIOCl අවක්ෂේපයට ත.HCl එකතු කර වූ විට අවක්ෂේපය දිය වේ.	BIOCl සහ HCl අතර ප්‍රතික්‍රියාව ප්‍රත්‍යාවර්ථ වේ.

15 වන කාණ්ඩයේ හයිඩ්‍රයිඩ වල තාපාංක විචලනය

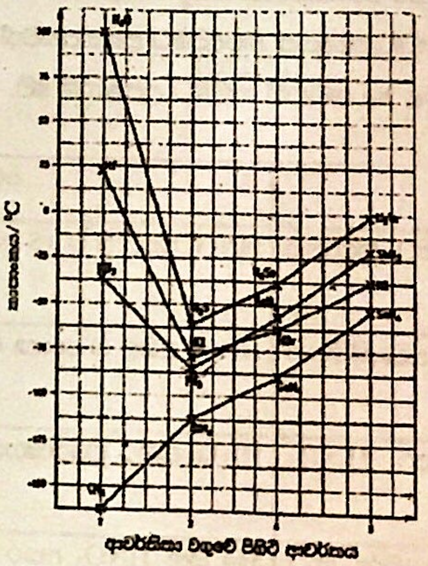

VI_A කාණ්ඩයේ මූලද්‍රව්‍ය

ඔක්සිජන් කාණ්ඩයේ මූලද්‍රව්‍ය (චැල්කොගන)

මූලද්‍රව්‍ය	ඉලෙක්ට්‍රොනික වින්‍යාසය	ලෝහ /අලෝහ බව	ඔක්සිකරණ අංක
O		අලෝහ	-II, – I , III
S		අලෝහ	-II , II , IV , VI
S		අලෝහ	II , IV , VI
Te		අලෝහ	II , IV , VI
Po		ලෝහ	II , IV

16 වන කාණ්ඩයේ මූලද්‍රව්‍යවල ගුණ

	O	S	**Se	**Te	**Po
භූමි අවස්ථාවේ ඉලෙක්ට්‍රොනික් වින්‍යාසය	$[He]2s^2 2p^4$	$[Ne]3s^2 3p^4$	$[Ar]3d^{10} 4s^2 4p^4$	$[Kr]4d^{10} 5s^2 5p^4$	$[Xe]4f^{14} 5d^{10} 6s^2 6p^4$
X^{2-} අයනයේ අරය/ pm	140	184	198	221	-
සහසංයුජ අරය/pm	73	103	117	137	140
ද්‍රවාංකය/ °C	-218	113(α)	217	450	254
පෝලිං විද්‍යුත් සෘණතාව	3.4	2.6	2.6	2.1	2.0
1 වන ඉලෙක්ට්‍රෝන ලබා ගැනීමේ එන්තැල්පිය/ $kJ\,mol^{-1}$ $X(g) + e \longrightarrow X^-(g)$	-141	-200	-195	-190	-183
2 වන ඉලෙක්ට්‍රෝන ලබා ගැනීමේ එන්තැල්පය/ $kJ\,mol^{-1}$ $X^-(g) + e \longrightarrow X^{2-}(g)$	844	532	-	-	-

*** අ.පො.ස (උ.පෙළ) රසායන විද්‍යා විෂය නිර්දේශයට අයත් නොවේ.*

- O_2 වායුවක් වන අතර සෙසු ප්‍රභේද ඝනත්වයේ පවති. P_0 විකිරණශීලි වේ.
- කාණ්ඩයේ මූලද්‍රව්‍යවල බාහිර කවචයේ e^- නික සැකැස්ම ns^2np^4 ආකාරය වේ.
  ඒ හේතුවෙන් සංයුජතාව 2,4,6 නිරූපණය කරයි.
- නමුත් O සංයුජතාව 6 නිරූපණය නොකරයි.

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
74	16 වන කාණ්ඩයේ සියළුම මුලද්‍රව්‍යයක් ලෝහ වේ.	16 වන කාණ්ඩයේ බහුතර මුලද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයක් ඝන තත්වයේ ඇත.
75	O_2කාමර උෂ්ණත්වයේ දී වායුමය තත්වයේ පවති.	ඔක්සිජන්වල බාහිර කවචයේ S^2P^4සැකසුම දක්වයි.
76	O සංයුජතාවය 06 දක්වයි.	O_2 වායුව පෘතුවිකබොලෙහි සුලභතම මූල ද්‍රව්‍ය වේ.
77	O_2 ද්‍රව වාතය භාගික ආසවනයෙන් නිපදවාගත හැක.	O වායුව ජලයේ 89% ප්‍රතිශතයක් ඇත.
78	ඔක්සිජන්වල බහුරූපීය ආකාරවලින් ස්ථායීම ආකාරය O_2වේ.	ඔක්සිජන්වල බහුරූපීය ආකාරවලින් ස්ථායීම ආකාරය O_2 වේ.

ඔක්සිජන් වල රසායනය

- වායුගෝලයේ 21% O පවතින අතර ජලයෙන් 89% පවති
- ඒ අනුව සමස්ථ පෘථිවි කබොලෙහි සුලබතව මුලද්‍රව්‍ය O වේ
- කාර්මිකව O ද්‍රව වාතය භාගික ආසවනයෙන් නිස්සාරණය කරලීම සිදු කරයි
- ඒ අනුව -183 ^{0}C දී O නිස්සාරණය වේ
- O ප්‍රධාන බහුරූපීය ආකාර 2 කින් යුක්තය ඒවා නම්

1) ඩයි ඔක්සිජන් (O_2)   2) ට්‍රයි ඔක්සිජන් (O_3)

ස්වභාවයේ ස්ථායිම ආකාරය O_2වේ.

$$2O_{3(g)} \rightleftharpoons 3O_{2(g)}$$

විද්‍යාගාරයේදී O_2 සාම්පලයක් පිළියෙළ කරලීම

$KMnO_4$, KNO_3 , $KClO_3$ වැනි ලොහමය ලවණයන් ලෝහ පොරොක්සයිඩ හෝ සුපර් ඔක්සයිඩ මෙන්ම ඉහළ ඔ'කරණ අංකවලට අනුරූප ලෝහ හො අලොහ ඔක්සයිඩ රත්කල විට වියෝජනයෙන් O_2 නිපදවේ.

i) $2KMnO_{4(s)} \xrightarrow[\Delta]{} K_2MnO_{4(s)} + MnO_2 + O_2$

ii) $KClO_3 \xrightarrow[\Delta]{MnO_2/Pt} KCl + O_2$

iii) $PbO_2 \xrightarrow[\Delta]{} PbO + O_2$

iv) $Ag_2O \xrightarrow[\Delta]{} Ag + O_2$

v) $KNO_3 \xrightarrow[\Delta]{} KNO_2 + O_2$

vi) $N_2O_5 \xrightarrow[\Delta]{} NO_2 + O_2$

vii) $H_2O_2 \xrightarrow[\Delta]{MnO_2} H_2O + O_2$

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
79	Pb O_2භාවිතයෙන් O_2 වායුව නිපදවා ගත හැක.	Pb උභයගුණි ලෝහයකි.
80	Ag_2O තාප වියෝජනයෙන් O_2 වායුව ලබාගත හැක.	Ag_2O තාප වියෝජනයෙන් අළු පැහැති ඝනයක් පිලියෙල වේ.

ඔක්සිජන් වල ප්‍රයෝජන

සාමාන්‍යයෙන් භාවිතාවන දහනය සහ ශ්වසනය හැරුනු විට කාර්මික නිපදවනු ලබන O_2 පහත සඳහන් විශේෂ කාර්යයන් සඳහා භාවිතයට ගැනේ.

1. ශල්‍යකර්ම වලට භාජනය වූ රෝගීන්ට, ගැඹුරු ජලයේ කිමිදෙන අයට, අභ්‍යවකාශතරණයේ යෙදෙන අයට අවශ්‍ය ශ්වසනය සඳහා
2. H_2SO_4 , HNO_3වැනි අම්ල කාර්මිකව නිපදවීමේදී
3. ලෝහ පෑස්සීමේදී භාවිතා කරන ඇසිටලින් දැල්ල සාදා ගැනීමට
4. ද්‍රව O_2 කපු පුළුන් සමග මිශ්‍ර කර පුපුරන ද්‍රව්‍ය සෑදීමට අභ්‍යවකාශ යානා වල ඉන්ධන දහනය සඳහා
5. අභ්‍යවකාශ යානා වල ඉන්ධන දහනය සඳහා

O_3 ඕසෝන්

- මෙය ප්‍රබල ඔ'කාරකයකි.
- මිනිස් සිරුරට අහිතකරය
- ධ්‍රැවීය අණුවක් වේ.
- ඕසෝන් බහු පරමාණුක බැවින් හරිතාගාර ආවරණයට හේතු වේ.
- ප්‍රකාශ රසායනික ධූමිකාවට හේතුවන සංඝටකයකි.

$S^{2-}_{(aq)} + 4O_{2(g)} \longrightarrow SO^{2}_{4(aq)} + 4O_{2(aq)}$

$2I^{-}_{(aq)} + 2H^{+}_{(aq)} + O_{3(g)} \longrightarrow I_{2(g)} + H_2O + O_2$

$2Fe^{+2} + 2H^{+} + O_3 \longrightarrow 2Fe^{+3} + H_2O + O_2$

විශේෂ කරුණු

✪ ඕසෝන් වල ප්‍රයෝජන

i) කඩදාසි සහ ඉටි වර්ග විරංජනයට

ii) ජලය පිවානුහරණයට

- O_3 විඝටනයෙන් පරමාණුක O ලැබේ. එම පරමාණුක O විෂබීජ හෙවත් බැක්ටීරියා වල එන්සයිම ම'කරණය කරවයි.
- ඒ හේතුවෙන් විෂබීජ විනාශ වේ.
- මෙය ජලය පිරිපහදු කිරීමේ දී බහුල වශයෙන් යොදා ගැනේ. (Cl_2 වල මෙන් හානිකර අතුරුඵල නිපදවන්නේ නැත.)

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
81	O_3 මිනිස් සිරුරට අහිතකරය.	O_3 හරිතාගාර වායුවකි.
82	O_3 අහිතකර u.v කිරණ පෘතුවියට පැමිණීම වලකයි.	O_3 අණුව ධ්‍රැවීය අණුවකි
83	O_3 වල දායක බන්ධනයක් හඳුනාගත හැක.	O_3 වලට විරංජන කාරක හැකියාවක් ඇත
84	ජලය පිරිපහදු කරලීමට O_3 යොදා ගත හැක.	I^- සමග O_3 ක්‍රියාවෙන් I_2 නිපද වේ.

✸ අඩංගු සංයෝග ප්‍රධාන ආකාර 2 ක් ඇත.

01) ජලය

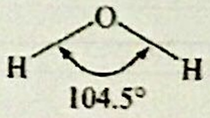

(a)

H_2O හිදී O පරමාණුව වටා බන්ධන දෙකක් හා එකසර යුගල 2 ක් පවතින බැවින් ජල අණුව කෝණික හැඩයෙන් පවතී.

උභය ප්‍රෝටික අණුවකට ප්‍රෝටෝනයක් දායක කිරීම හෝ ප්‍රතිග්‍රහණය කිරීම සිදු කළ හැකි ය. ඒ නිසා එයට අම්ලයක් ලෙස හා භස්මයක් ලෙස හැසිරිය හැකි ය. ප්‍රෝටෝනයක් ප්‍රතිග්‍රහණය කිරීමේ හා මුදා හැරීමේ හැකියාව ඇති බැවින් ජලය උභය ප්‍රෝටික සංයෝගයක් වේ.

★ ජලය අම්ලයක් ලෙස ද භෂ්මයක් ලෙසද හැසිරීම.

ජලය එයට වඩා ප්‍රබල අම්ල හමුවේ H^+ ප්‍රතිග්‍රහණය කර හයිඩ්‍රෝනියම් අයන (H_3O^+) සාදන නිසා භෂ්මයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි.

$$H_2O + HCl \longrightarrow H_3O^+ + Cl^-$$

ජලය එයට වඩා ප්‍රබල භෂ්ම හමුවේ අම්ලයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි.

$$H_2O + NH_3 \longrightarrow NH_4^+ + OH^-$$

✪ ජලය ඔක්සිකාරකයක් ලෙස ද ඔක්සිහාරකයක් ලෙස ද ක්‍රියා කිරීම.

Na ,K වැනි ප්‍රබල ලෝහ හමුවේ අම්ලයක් ලෙසත් ඔක්සිකාරකයක් ලෙසත් ක්‍රියා කරයි.

$$\overset{(0)}{2Na} + \overset{(+1)}{H_2O} \longrightarrow 2NaOH + H_2$$

F_2වැනි ප්‍රබල අලෝහ හමුවේදී ජලය ඔක්සිහාරකයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි.

$$\overset{(0)}{F_2} + \overset{(-1)}{H_2O} \longrightarrow F_2O + O_2$$

$$\overset{(0)}{3F_2} + 3H_2O \xrightarrow{h\upsilon} \overset{(-1)}{2HF} + O_3$$

★ පානීය ජලය

ජලයේ දියවී ඇති ඔක්සිජන්

$20^{\circ}C$ දී ජලයේ දියවී ඇති O_2 දළ ලෙස 2×10^{-4} moldm^{-3} වේ. මෙම ප්‍රමාණය අඩුවීමට බලපා හැකි හේතු පහත දැක්වෙයි.

- ජලයට කැලිකසල වර්ග එකතු වීම නිසා (මේ හේතුවෙන් Do අගය අඩුවේ. ජලාශයට PO_4^{-3}, NO_3^- වැනි රසායනික සංඝටක එකතු වීම නිසා (මේ හේතුවෙන් රසායනික O_2 ඉල්ලුම - COD අගය ඉහළ යාම හේතුවෙන් ජල ද්‍රාව්‍යය O_2 අඩුවේ.)
- උෂ්ණත්වය ඉහළ යාම හේතුවෙන්
- ජලය මත ඇතැම් තෙල් වර්ග පාවිච්චිය
- ඇල්ගී වර්ග වර්ධනය ඉහළ යාම
- ඇතැම් පාරජම්බුල කිරණජලාශයට පතිත වීම.
- NO_2, SO_2 වැනි ඇතැම් වායු වර්ග ජලයට එකතු වීම නිසා.

$$NO_2 + O_2 + H_2O \longrightarrow HNO_3$$
$$SO_2 + O_2 + H_2O \longrightarrow H_2SO_4$$

ඉහත හේතු නිසා ජලයේ දියවී ඇති O_2 සාන්ද්‍රණය අඩුවීම ජලය දූෂණය වීම නම් වන අතර දූෂිත වූ ජලාශ්‍රයක පහත ලක්ෂණ ඇත.

- **ජලයේ වර්ණය වෙනස් වීම**
- **වායු බුබුළු පිටවීම.**
- **ජලය ජීවීන් මිය යාම.**
- **අධික දුර්ගන්ධයක් පැතිරීම.**

මෙම අවදානමට බේරේ වැව පත්ව ඇත. නුදුරු අනාගතයේ දී බෝගම්බර වැව ද මෙම තත්ත්වයට පත්වීමට ඉඩ ඇත.

වායු ගෝලයේ O_2 සීතල දේශගුණික තත්ව යටතේදී වැඩිපුර ජලයේ දියවන අතර උණුසුම් දේශගුණික තත්ව යටතේ වායුගෝලයට මුදා හැරේ. මේ නිසා පහත ගතික සමතුලිතතාවය පවතී.

$$O_{2(aq)} \rightleftharpoons O_{2(g)}$$

වායුගෝලීය $O_{2(g)}$ ජලයේ ද්‍රාවණය වීමේ ප්‍රතික්‍රියාව තාපදායක වේ. එනිසා උෂ්ණත්වය අඩුවීම තුළ O_2 ජලයේ ද්‍රාවණය වේ.

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
85	H_2O අනුව ධ්‍රැවීය අණුවකි.	H_2O වලට ඔ'කාරක සහ ඔ'හාරක යන ගති ලක්ෂණ 02 කම ඇත
86	Fe සහ H_2O සමග ප්‍රතික්‍රියාවේදී H_2O ඔ'හරණයට ලක්වේ.	F_2සහ H_2O අතර ක්‍රියාවෙන් O_3නිපදවා ගත හැක.
87	H_2O සහ NH_3අතර ප්‍රතික්‍රියාවේදී H_2O අම්ලයක් ලෙසට ක්‍රියාකරයි.	H_2O ට එයට වඩා ආම්ලිකතාවයෙන් වැඩි ප්‍රභේදයක් සමග සිදුකරන ප්‍රතික්‍රියාවේදී භෂ්මයක් ලෙසට ක්‍රියාකරයි.
88	වායුගෝලීය ජල වාෂ්ප ජලයේ ද්‍රාවණය වීමේ ප්‍රතික්‍රියාව තාප අවශෝෂක වේ.	උෂ්ණත්වය ඉහල යෑම නිසා ජල ද්‍රාව්‍ය O_2ඉවත් වේ.
89	වායුගෝලීය O_2සහ ජල ද්‍රාව්‍ය O_2අතර සමතුලිතයක් පවතී.	මුහුදු ආශ්‍රිතව ඇති සිසිල් දියවැල් සමග මත්සයන් විශාල වශයෙන් හඳුනාගත හැක.

H_2O_2 (හයිඩ්‍රජන් පෙරොක්සයිඩ්)

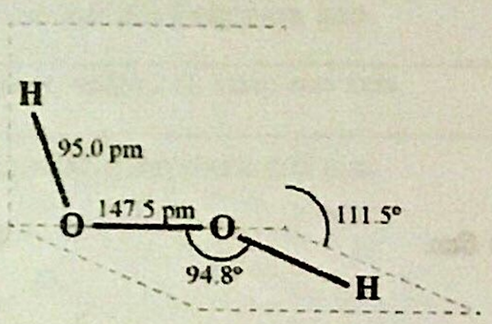

(b)

- H_2O_2වල යාබද අණු අතර H බන්ධන පවතින බැවින් මෙහි ද්‍රවාංක තාපාංක ඉහළ අගයක් ගනී. (තාපාංක 150^0C)
- H_2O_2 ස්ඵටිකය සුදු පැහැයක් ගනී.
- සංශුද්ධ ද්‍රවය ලා නිල් පැහැති උකු දියරයකි.
- H_2O_2 ඉහළ උෂ්ණත්වයේ දී ස්ඵෝටනයට ලක් විය හැක.

20 volume H_2O_2 ද්‍රාවණයක් යනු

H_2O_2 අන්තර්ගත ප්‍රතිකාරක බෝතල්වල එහි සාන්ද්‍රණය ප්‍රකාශ කරන ආකාරය ලෙසට 20 volume, 10 volume විවිධාකාර යොදා ගැනේ.

(01) හයිඩ්‍රජන් පෙරොක්සයිඩ් සාදා ගන්නේ කෙසේද ?

0^0C පවතින ද්‍රව ජලයට ලෝහ පෙරොක්සයිඩයක් හෝ සුපර් ඔක්සයිඩයක් එකතු කරලීමෙන් H_2O_2 නිපදවා ගැනීම සිදු කල හැක.

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
90	20 volum H_2O_2 ද්‍රාවණයක සාන්ද්‍රණය 1.78 $moldm^{-3}$වේ.	H_2O_2 වලට ඔ'කාරක ගති ලක්ෂණයක් ඇත.
91	H_2O_2වලට වඩා ජලය ආම්ලික ය.	H_2O_2 සහ H_2O අතර ප්‍රතික්‍රියාවේදී H_3O^+ අයන සෑදේ.
92	H_2O_2 සංශුද්ධ ඝනය සුදු පැහැතිය.	H_2O_2ද්‍රව්‍ය ලා නිල් පැහැති උකු දියරයකි.
93	KO_2 භාවිතයෙන් H_2O_2 නිපදවාගත හැක.	KO_2පහසුවෙන් තාප වියෝජනයට ලක් වී O_2 නිපදවේ.

94	H_2O_2 අඩංගු බෝතල්වල සාන්ද්‍රණය සෘජුව ප්‍රකාශ නොකරයි.	"20 volume" H_2O_2 ද්‍රාවණයක් යනු සා.උ.පී.දී එහිය පරිමාවක ඇති H_2O_2 සියල්ල වියෝජනයෙන් සාදන O_2 පරිමාව ඊකක 20 වන බවයි.
95	H_2O_2 වල OH බන්ධනයන් එකම තලයේ ඇත	H_2O_2 වල ද්විධ්‍රැව ඝූර්ණයක් ඇත.
96	H_2O_2 වල ද්‍රවාංක තාපාංකය ඉහළය.	යාබද H_2O_2 අණු අතර H බන්ධන හඳුනාගත හැක.

(02) H_2O_2 ද්විද්‍රාංකරනය පැහැදිලි කරන්න.

H_2O_2 වල ගුණ

(03) H_2O_2 ඔක්සිකාරකයක් ලෙස ක්‍රියා කරන ආකාරය දක්වන්න.

(04) H_2O_2 පහත ඒවා සමඟ ප්‍රතික්‍රියා කරන ආකාරය දැක්වෙන තුලිත රසායනික සමීකරණය ලියන්න.

i) SO_2 සමඟ

$$SO_2 + H_2O_2 \longrightarrow H_2SO_4$$

ii) PbS සමඟ

$PbS + 4H_2O_2 \longrightarrow PbSO_4 + 4H_2O$

iii) ආම්ලික මාධ්‍යයේදී I^- අයන සමඟ

$2H^+ + 2I^- + H_2O_2 \longrightarrow I_2 + H_2O + H_2O$

iv) Cr^{+3} අයන

මෙහිදී දම් පැහැති ජලීය Cr^{3+} අයන කහ පැහැති CrO_4^{2-} බවට පත් වීම සිදුවේ.

$10\ H^+ + 2Cr^{3+} + 3H_2O_2 \longrightarrow 2CrO_4^{2-} + 8H_2O$

v) ආම්ලික මාධ්‍යයේදී Fe^{+2} සමඟ

$2H^+ + 2Fe^{2+} + H_2O_2 \longrightarrow 2Fe^{3+} + 2H_2O$

(05) H_2O_2 ඔක්සිහාරක ලෙස ක්‍රියා කරන අයුරු දක්වන්න.

i) ආම්ලික $K_2Cr_2O_7$ සමග

$8H^+ + Cr_2O_7^{2-} + 3H_2O_2 \longrightarrow 2Cr^{3+} + 3O_2 + 7H_2O$

ii) ක්ෂාරීය $KMnO_4$ සමග

$2MnO_4^- + 3H_2O_2 \longrightarrow 2MnO_2 + 3O_2 + 2OH^- + 2H_2O$

iii) ආම්ලික $KMnO_4$ සමග

$6H^+ + 2MnO_4^- + 5H_2O_2 \longrightarrow 2Mn^{2+} + 5O_2 + 8H_2O$

iv) Ag_2O සමග

$Ag_2O + H_2O_2 \longrightarrow 2Ag + O_2 + H_2O$

v) ආම්ලික මාධ්‍යයේදී MnO_2

$2H^+ + MnO_2 + H_2O_2 \longrightarrow Mn^{2+} + O_2 + 2H_2O$

(06) H_2O_2 වල විරංජක ක්‍රියාව දක්වන්න.

මෙය විඝටනය වී සාදන පරමාණුක 'O' වලට විරංජන ක්‍රියාව දැක්විය හැක.

✱ H_2O_2 වල ප්‍රයෝජන

(i) විරංජන කාරකයක් ලෙස

(ii) විෂබීජ නාශක ලෙස තුවාල පිරිසිදු කිරීමට යොදා ගැනීම.

(iii) කාබනික පෙරොක්සයිඩ නිපදවීම.

(iv) පෘතුවියෙන් පිට වායුගෝලය ඉතා අඩු/තුනී ප්‍රදේශ වලදී රොකට් ඉන්ධන දහනයට අවශ්‍ය O_2 සැපයීමට යොදයි.

(v) හිසකෙස් වර්ණ ගැන්වීමට

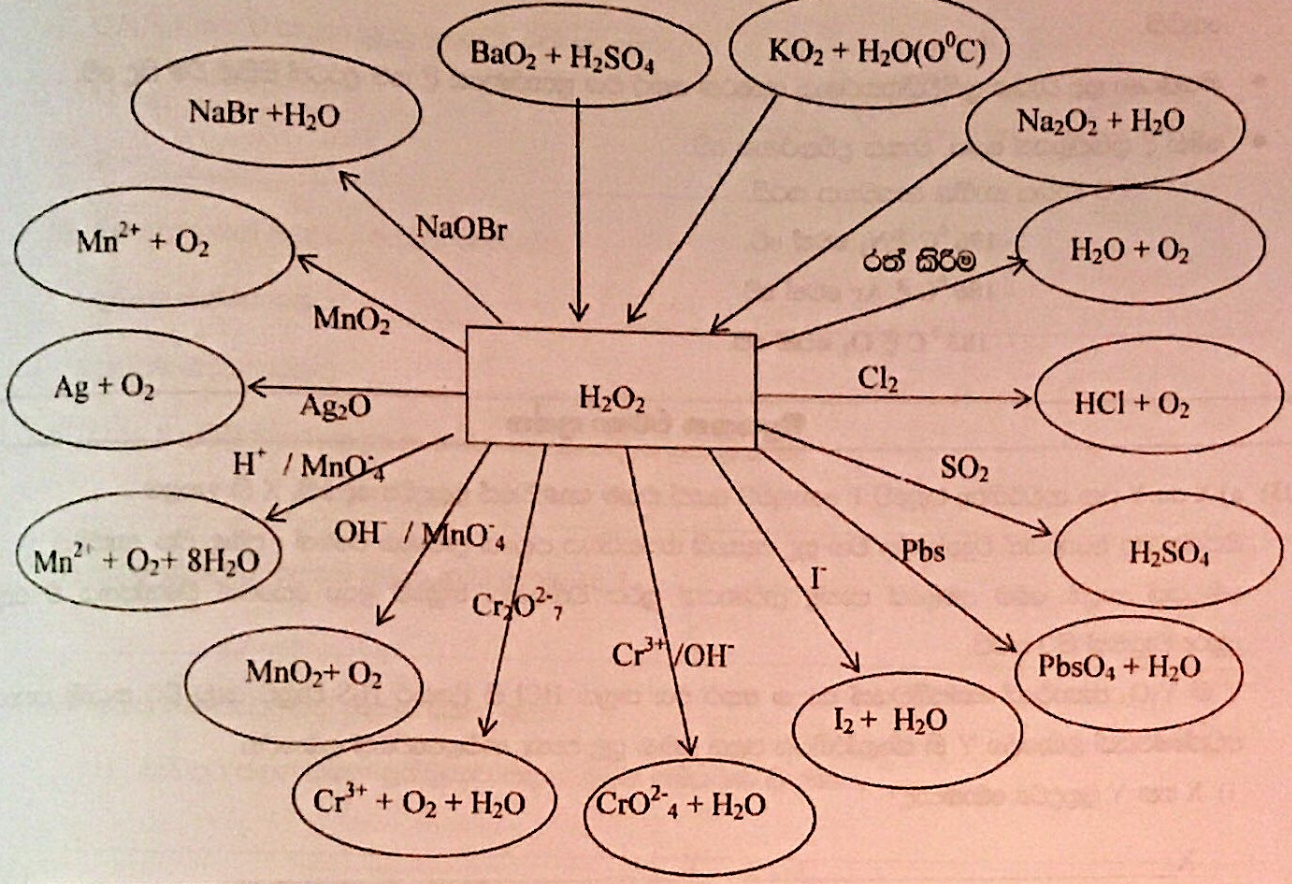

	පළමුවන ප්‍රකාශය	දෙවන ප්‍රකාශය
97	$K_2Cr_2O_7$සහ H_2O_2අතර ප්‍රතික්‍රියාව බහු පියවර ප්‍රතික්‍රියාවකි.	H_2O_2සහ $Cr_2O_7^{2-}$අතර ප්‍රතික්‍රියාවේදී අතරමැදි ඵලයක් ලෙස CrO_5සෑදේ.
98	I^-සමඟ H_2O_2 ප්‍රතික්‍රියාවෙන් ද්‍රාවණය දුඹුරු පැහැයට පත්වේ.	H_2O_2වලට ඔ'හාරකයකු ලෙස ක්‍රියාකල හැක.
99	SO_2සහ H_2O_2අතර ක්‍රියාවෙන් සෑදෙන ඵලය $BaCl_2$ සමඟ සුළු අවක්ෂේපයක් සෑදේ.	$BaSO_3$ සුදු අවක්ෂේපයකි.
100	H_2O_2 ආම්ලික මාධ්‍යයේ දී Cr^{3+}සමඟ ක්‍රියාකර කහ පැහැයට පත්වේ.	CrO_4^{2-} ජලීය ද්‍රාවණය කහ පැහැති වේ.
101	H_2O_2වලට විරංජන ක්‍රියාව දැක්විය හැක.	H_2O_2වල සිදුවන විරංජන ක්‍රියාව ඔ'කාරක ක්‍රියාවකි.
102	දුර්වර්ණ වූ චිත්‍ර වල සුදු පැහැය නැවත මතු කර ගැනීමට H_2O_2යොදා ගැනේ.	PbS යන H_2O_2 ක්‍රියාවෙන් $PbSO_4$ නිෂ්පාදනය වේ.